

Idealen in tijden van egoïsme

SARA VAN DER KOOI

Over het IJ Festival

De onzichtbare man **** Rule TM HHHHH De Club *** Een geschenk uit de hemel *** Woyzeck - een waanopera ***

Als een versterkte nederzetting met twee grote poorten waardoor je naar binnen moet, zo staat het centrum van Over het IJ Festival op de NDSM Werf in Amsterdam-Noord. Een vooral vrolijke nederzetting, getuige de vele gezellige tafeltjes, loungeplekken en glaasjes rosé. In een glazen hokje zitten de callcentermedewerkers van Panorama Ring-Ring; zij verzorgen telefonische rondleidingen van curieuze locaties. Verderop geven de zingende schommels-voor-grote-mensen, WANNAPLAY?! getiteld, het geheel een sprookjesachtige sfeer.

Dit jaar heeft het festival de veranderende stad als thema. Hoe gaan we om met de steeds toenemende verstedelijking, zowel in praktische als ideologische zin?

De meeste theatermakers werken vrij concreet met deze vragen. Zoals in 'De Onzichtbare Man' van Orkater, over de sympathieke en ongrijpbare illegale vluchteling Karim Ramtani die jarenlang in zijn atelier woonde en de meest bizarre verhalen vertelde. Dit inspireerde kunstenaar en ontwerper Michiel Voet tot een reeks foto's en installaties waarin Ramtani - onherkenbaar want verstopt in meubelstukken of maskers - figureert. Fascinerend is de relatie van afhankelijkheid, wan- en vertrouwen die tussen de mannen opbloeit. In het tweede deel vertelt acteur Mohammed Azaay als Ramtani zijn verhaal, waaruit vooral blijkt dat hij een zelfstandig mens is die bewust zijn leven vormgeeft met zelfverzonnen verhalen. Azaay is een intelligent speler en de scherpzinnige tekst van Michael Bijnens geeft een verrassend perspectief op het leven van illegalen: niet iedereen is getraumatiseerd, op de vlucht of hongerig. Maar de sterk geconstrueerde tekst houdt het tweede deel ook netjes, teatraal. Pas echt spannend wordt het als er twee gemaskeerde mannen de scène in komen. Is een van hen misschien Ramtani?

Over onbekenden en vluchtelingen gaat ook Rule TM van Emke Idema. Een spannend gezelschapsspel waar het hele publiek aan meedoet. Het publiek

wordt door een voice-over gevraagd keuzes te maken. Stel: je bent alleen thuis en een onbekende man belt aan met de vraag of hij van je toilet gebruik mag maken, wat doe je? En wat als het een donkere man is? Wie niet snel genoeg kiest of in de minderheid is, wordt gediskwalificeerd. Zo dunt de groep steeds verder uit. De kwesties worden allengs grimmiger, je komt in de schoenen van een medewerker of tolk bij de immigratiedienst te staan. Welke keuzes maak je over de levens van anderen, waarom en hoe lang blijft die reden houdbaar? Rule TM confronteert je op een (schijnbaar) ludieke manier met je eigen hypocrisie en egoïsme. Een indringende ervaring, die helaas door de ongeschikte want sterk galmende ruimte soms wat aan kracht inboet.

Idealen in egoïstische tijden blijkt voor meer theatermakers een thema. Neem De Club 3.0, het verhaal van Stichting Nieuwe Helden over de doorontwikkeling van hun op de film 'Fight Club' gebaseerde voorstelling. In een zoektocht naar wat voor hun generatie (eind twintigers, begin dertigers) nou echt van belang is, volgen zij het adagium voelen-denken-doen. Voelen in de zin van vechten tot je tot een bepaald 'nulpunt' komt. Denken in de zin van het formuleren van persoonlijke kernwaarden. En doen: iets veroorzaken in de publieke ruimte en de grote systemen van binnenuit veranderen. Lucas de Man en Michael Bloos vertellen bevlogen, maar toch ontstaat er te weinig gevoel van saamhorigheid bij het door regen en voetbal schaarse publiek, waardoor de geheime eindopdracht ook niet echt binnenkomt.

Nog een voorstelling over idealen is Een geschenk uit de hemel van theatergroep Berg&Bos, waarin een viertal toeristen elkaar beter leert kennen in het paradijselijke maar onderontwikkelde land Aurelia. Twee jonge backpackers, Carlo en Kyra, ontmoeten de oudere Marga en Emiel. Het is een wat warrig verhaal waarin Kyra zich uiteindelijk vrijvecht en haar idealen achterna gaat. Het is echter vooral het personage van Marga, de slapeloze moeder die een ontroerend slaapliedje zingt voor haar verslaafde zoon, dat indruk maakt. Ook Martijn Nieuwerf als de zelfingenomen Emiel is een lust om naar te kijken. De liedjes, uitgevoerd door een goeroe met 'keytar', houden het midden tussen lief en lullig, met teksten als "Er zit iets in de lucht en er bloeit iets in mijn hart." Genoeg leuke momenten dus, maar te weinig gericht om echt te raken.

Een beetje vreemde eend in deze idealistisch georiënteerde bijt is Woyzeck - een waanopera, een voorstelling van het operagezelschap Silbersee (voorheen Vocaal Lab) en muziektheatergezelschap Project Wildeman. Vier beestachtige mannen en vier verleidelijke, maniakale vrouwen creëren scènes waarin het stuk Woyzeck van Georg Büchner resoneert. Hard, rauw, wellus-

tig en wreed grauwen en klauwen ze zich een weg langs overgave, macht, afhankelijkheid en hitsigheid. Het is muzikaal indrukwekkend door de eclecticische combinatie van stijlen en door de geweldige zangers en percussionisten. Ook is Woyzeck visueel prikkelend door de sterke en confronterende (sadomasochistische) beelden en de performers die zich vol overgave pijnigen en uitputten. Maar zoveel wreedheid en heftigheid achter elkaar werkt op een gegeven moment afstompend. Dan toch liever wat ongericht of naïef idealisme.

Over het IJ Festival duurt tot en met zondag. www.overhetij.nl